

GIÁ BÁN	
DONG-PHAP	NGOAI-QUOC
Một năm. 2,00	0,50
Bán tháng 2,00	1,00
Bán tháng 1,00	2,00

Mua báo phải trả tiền trước.
Theo và mua báo gửi cho M. TRẦN
HUYNH-THUOC-KHANG. Ai đăng quảng cáo
việc riêng xin thương nghị trước.

TIENG-DÂN

CHUYÊN TẬP
HUYNH-THUOC-KHANG

LA VOIX DU PEUPLE

Mỗi tuần xuất bản hai kỳ (Thứ tư và Thứ bảy)

ĐIỀU QUẢN
Đường Đông-Ba, Huế
Giấy phép số 02
Giấy phép: TIENG-DÂN - Huế
Hộp thư số 31.

Muốn biết hậu vận
một nước ra thế nào,
chỉ xem hiện trạng
xã-hội trong nước
thì đủ rõ.

(Thời triết Táo)

TRUNG-ĐẢNG XÃ-HỘI Ở TRONG NƯỚC

(Tiếp theo)

Trung-đảng xã-hội ta ngày xưa, do Hán-học tạo thành, đại khái như thế. Từ trong nước có cuộc Bảo-hộ, lớp tuồng căn-vương nghĩa hội đã hạ màn rồi, thế lực Trung-đảng xã-hội trong nước ngày một tiêu mòn dần dần (còn bởi nhiều cơ, đây không thể giải hết được). Tiếp lấy phép học đổi thay, chủ nho không ai màng đến mà cái đoàn-thể Trung-đảng ngày trước lại theo cái tro tàn học mà nguội lạnh. Hiện trong xã-hội ta ngày nay, Trung-đảng cũ đã tiêu rồi mà Trung-đảng mới chưa xuất hiện (Trung-đảng ngày xưa, vẫn là hư văn, song nền nếp lưu-truyền đã lâu nên tai mắt trong dân gian phần nhiều hi-vọng vào đó; ngày nay những lớp tân học thiếu niên, tức là Trung-đảng mới trong nước, song còn đang thời-dại ăn-trĩ, và trong dân gian chưa thấy cái hiệu-quả tân học, nên phần nhiều hững hờ, chưa có lòng tin, ấy cũng là cái lẽ tự nhiên trong khoảng thanh hoàng giao thừa vậy). Mười lăm năm về trước mà có cuộc nọ đám kia (như đông-học cụ-sưu v. v.) là cái nòng cốt trong đồng than cụ-học, gần mười năm nay mà có chuyện này chuyện nọ (như đề-chế, bãi-khoá v. v.) là cái tiếng giáo đầu trong lớp tuồng tân học; cái cũ thì đã thành ra lão đại, mà cái mới thì còn đương trẻ trắng, đương cái khoảng dở củ dở mới, nửa Hán nửa Âu này, trong xã-hội thành một cái hiện-tượng rất nhộn nhạo mà lộn xộn. Vì thế mà quốc thi phàn-văn, thượng-đẳng không biết nương đâu mà định chính, nhân tâm hao loạn, hạ-đẳng không biết nhớ ai làm chủ trị, dám chui ngá này, người nhẩy đường kia, sống lơ mà không ai ngăn, nhà xiêu mà không ai chống, chỉ vì cái Trung-đảng xã-hội trong nước, cũ mới đứt đoạn mà đến thế. Ấy cái hiện tượng như thế là nói từ đây trở về trước đó thôi, chứ từ nay về sau, lại thêm một cái hiện tượng nữa, mà chính từ ngày nay, đã ngó thấy rõ ràng là: Trung-đảng xã-hội không sao mà xuất hiện ra được.

Tôi nói câu này, chắc lắm kể một nghề mà sinh lòng kính hãi, cho là câu nói quá đáng, song không phải quá đáng đâu, chính là xét theo sự thực vậy.

Bất kỳ nước nào, hoặc dân tộc nào, cái căn-đề lập thành xã-hội là có hai cái cốt yếu:

một là việc sinh kế, hai là việc học hành. Theo lịch-sử nước ta thuở nay mà nghĩ, thì ở trong nước những kẻ cực phú cực bần, cực ngu cực trí, không có bao nhiêu mà những kẻ trung-gia trung nhân thì nhiều. Nước ta ở về nhiệt-dải, vật sản sinh thực có dễ dàng, nên sinh kế không khuôn bức cho lắm; còn về học vấn thì dân gian được tự do truyền giảng, không có điều gì ngăn trở. Vì thế mà những hạng thông thường, chiếm một phần rất đại đa số. Hạng thông thường đó tức là Trung-đảng xã-hội. Đến như ngày nay nói về sinh kế, thì bị ngọn sóng kinh tế bốn mặt tràn vào, nghề nông quê quèch của người mình không sao đương nghề công nghệ thương cạnh tranh dữ dội ngày nay được, mà nghề khác thì trăm đều còn đương thiếu thốn. Vì thế nên nhà giàu xưa thì mỗi ngày mỗi sụt xuống, nhà khá khá thì trở nên nghèo, trừ ra trong một ngàn nhà, được một đôi nhà gọi là giàu hơn trong nước ta, ngoại ra một ít rành là chất lỏi tiền tiền, may đủ cơm hàng ngày, còn một số rất nhiều thì toàn là cơm không no bụng, áo không ấm thân, sức yếu thể bần, không biết nương tựa vào đâu, một ngày một sa vào cái bế khổ, ấy là nói về đường sinh kế. Còn nói về đường học vấn thì trừ những nhà có đủ sức cho con đi học các trường công, và một số rất ít, còn bao nhiêu không đủ sức cho đi học, trường công lại không chỗ dung, trường tư thì không tự lập được, mà nhiều đến bỏ học, con em không chỗ học thì đành phải ôm lấy cái đói. Tóm lại một câu cứ hiện-trạng sinh kế cũng học giới ta ngày nay, thì xã-hội trung-đảng mới không sao xuất hiện ra được mà những xã-hội trung-đảng sẵn có thưở nay, cũng không chỗ đứng chân: thời dưới đã lộn đay không chỗ cụ cụ mà thót trên cơ dân thêm thì khoảng dứa phải bị dẹp, ấy là cái lẽ tự nhiên vậy.

Không những thế! phàn sự trong một xã-hội đã nghèo lại đói, tình cảnh nguy ngập như thế mà chỉ các bộ phận giai cấp trong nước mà thôi, thì nội tình dân cho khôn bức, mà ngoại thế còn đương yếm diện, chưa có ai dụng chơm gì đến, thì cái cơ may lạc còn hơi khoan hoãn một chút. Khốn vì thuyền lạng mà gặp cơn

gió ngược, tề giếng mà đá lại dấn thêm, một dải non sông đã đành làm một nơi thấp nhứt trên mặt trái đất mà nước lụt của thổ lực các nhà chùa từ từ tràn từ theo một đường thẳng mà tràn vào, không có cái gì ngăn được. Nào là Hà lan, nào là Nhật-bản, mai đào chiêu thớt, trước ngõ sau dóm, hăm hăm mà chực xèo một miếng (không kể người Tàu cùng người Pháp là những nhà tư-bản đã thành chủ ở ở xứ này lâu). Tình cảnh đã thế mà thứ xem nhân tâm trong nước thì tưởng như hờ hững ít kể thấy đến chỗ nguy hiểm đó, lưng trời sẽ đánh mà giặc ngũ vẫn còn đương nồng, tiếng khóc vang dưng mà tiệc say vẫn còn chưa dứt. Đảng xã hội nổi sau này, khiến người hữu tâm, không sao không rung mình được.

Xem thế thì Trung-đảng xã-hội ở nước ta từ nay về sau không khác gì đã lặn xuống hồ, một lượt sụt sa đến mấy ngàn năm, không mong gì ngóc đầu lại được, mà ngày một tiêu mòn. Thượng-đẳng thì trong số trăm người ngàn người mới có một đôi người, còn ra toàn là Hạ-đẳng cả. Thế thì ta có thể nói rằng: Hạ-đẳng xã-hội ngày nay tức là thần - thánh của nước ta sau này. Nói giống còn hay mất chính hệ tại đại-da-số đó mà không phải tại một số ít người kia. Thế mà mình không biết dùm học lấy nhau nương dùm lấy nhau, để dục dục nhau dựng lo việc sống còn trong thế giới, mà còn có kẻ cậy thần mượn thế, kiếm chức tìm phương để lo cho nó ấm một mình mà dè nên tàn hại người đồng loại, chỉ thấy cái sung sướng tạm thời mà không nghĩ đến cái họa hoạn về sau, nạo biết đâu đã không còn mà lòng dịnh vào đâu, mũi đã mất thì răng cũng phải lặn. Vài mươi triệu Hạ-đẳng xã-hội mà ngày một tiêu mòn, thì năm mươi người Thượng-đẳng có ngồi yên mà hưởng cái vui thú xác thịt của mình được không? Ai là người thấy rộng lo xa, tưởng cần phải quay đầu mà xem lại sau lưng mình vậy.

Minh-viên

TRUNG-BÁC-BỘ HÒA-XA CHÍ-NAM

Bản quán mới xuất bản quyển sách "Trung Bắc bộ hòa xa chí nam" đường từ Tourane ra Bắc cả chữ Pháp và chữ Nam, chép giá hành khách, giá chợ hàng, hàng nào bao nhiêu, một giống từ trong ra, một giống từ ngoài vào, rất là rõ ràng. Sách đóng như kiểu giấy căn cước, nghĩa là muốn xem thì dở ra, xem xong xếp nhỏ lại bỏ vào túi, thật là tiện cho hành khách.

Sách bán tại Bản quán, giá 0500 ở sa xin gửi tiền trước.

Nhà in Tiếng Dân

VĂN-VĂN

BÀI HÁT RU CON MẸ QUÀ RU CON

Ru hời ru hời, hời ru,
Con ơi con giãi tấm sùu mẹ không 1
Ám con mẹ dăm lẽ công,
Họa may con thỏa tâm lòng mẹ
chàng.

Cuộc đời nhằng nhẵng nhằng nhằng
Con ơi mẹ trót ngậm gừng mây dồng.
Giàng san bát ngát ngàn trùng,
Trông vào một gánh tang bồng ở
con.

Ni non non nĩ, nĩ non,
Trông con mẹ hãy cất buồn làm
khuya.

Ru con con ngủ cho say,
Ngủ no con đây con hay mẹ bày.
Hay ăn hay nói hay đi,
Con khôn con lớn con tày trời cao.
Ước ao ao ước, ước ao,
Con bơi tận biển con trèo tận mây.
Cổ con mẹ chắc san này,
Giới giang mạnh khỏe như thủy con
xưa.

Cực lòng mẹ làm con a 1
Con người như thế con ta thế nào?
Công cha con biết biết bao,
Cớ dờ sự nghiệp trông vào con sau.
Con ơi con lớn cho mau,
Con khôn cho chóng con lau thế
này!

Ru rí ru rí, ru rí,
Tiếng gà gáy sáng mẹ đi ủ lằm.
Để con ra khỏi đường nằm,
Con cười một tiếng, bằng trăm
lượng vàng.

Cái gì chớ lóe dồng phương,
Con ơi con chớ phụ phàng mẹ ru.
Ru hời ru hời, hời ru.

C. S.

VĂN-ĐỀ HIẾN-PHÁP

KHẢO VỀ HIẾN-PHÁP HIỆN- HÀNH CỦA NƯỚC PHÁP

(Tiếp theo)

E. - NGUYỄN-LÝ QUYỀN HÀNH- PHÁP

Quyền hành pháp là cái cơ quan thứ hai của Quốc gia, cũng dựa vào chính trị Quốc gia như Nghị viện, nhưng dựa một cách khác. Đầu quyền hành pháp là Tổng thống.

Quyền hành pháp có trách nhiệm phải làm những việc cần trong việc thi hành các pháp luật, trong sự tiến hành các công vụ, cũng trong sự giao tế của nước nhà với nước ngoài.

Ta có thể chia quyền hành pháp ra ba bộ phận: Chánh-phủ, hành-chính, tư-pháp.

Chánh phủ là bộ phận thứ nhất của quyền hành pháp, trách nhiệm là xem xét sự thi hành các hiến-chính luật và chủ trương những việc lợi hại công cộng của nước nhà. Quyền hành pháp có thể giao cho một người hoặc nhiều người đảm nhận. Theo cái lệ thường trong việc tổ chức hành chính nói rằng: "thảo luận là việc nhiều người", vậy nên quyền lập-pháp thì sự sử dụng thuộc về đoàn thể, còn quyền hành-pháp thì phải cho có ảnh hưởng nhất.

Khi nào quyền hành pháp giao cho một người thì phải phân biệt hai lối:

Nếu quyền hành pháp giao cho một người trong một thời hạn nhất định, hết hạn ấy lại bàn người

khác lên thay, thế thì gọi là chính thể cộng-hòa;

Nếu người giữ quyền hành pháp đó mà được tại vị suốt đời, mà lại được truyền lại cho con cháu, thế thì gọi là chính thể quân-chủ.

CHÍNH-PHỦ VÀ HÀNH-CHÍNH

Chánh phủ là một bộ phận của quyền hành pháp, chức trách là phải quản lý Quốc gia trong nội chính và ngoại giao, còn hành chính là gồm những qui định chi phối các sự-quan-hệ của quyền hành-pháp với quốc dân.

Người cầm quyền hành-pháp là vừa làm chủ cả Chánh-phủ, chủ tế cả quyền hành chính.

Song những chức vụ về mỗi quyền ấy thì trong Hiến-pháp có luật riêng chi tiết.

Trong tất cả mấy đạo Hiến-pháp đều định rằng quyền hành pháp là cơ quan hành chính tối thượng của Quốc gia.

Quyền hành pháp giữ quyền hành chính hoàn toàn, trong đẳng cấp hành-chính thì quyền hành pháp đứng đầu cả, song thường thường thì quyền hành pháp (Tổng thống) ủy quyền, hoặc trực tiếp, hoặc gián tiếp cho các quan lại dưới. Những giấy tờ của ông chủ-tể ban hành ra thường gọi là sắc-lệnh, hoặc chỉ-dụ. Khi nào nói về việc thi hành Hiến pháp thì những sắc-lệnh ấy gọi là sắc-lệnh hành-phủ, khi nào nói về việc thi hành các thường luật thì các sắc-lệnh ấy gọi là sắc-lệnh hành-chính hoặc sắc-lệnh kỹ-luật, (décrets administratifs ou réglementaires).

Trên kia đã khảo về chức vụ về Hiến pháp của ông Chủ-tể Quốc gia, như là:

- 1- quyền sáng chế;
- 2- Quyền được ủy cho các Bộ trưởng dự cuộc thảo luận hiến chính luật
- 3- quyền được yêu cầu thảo luận lần nữa.

Ngoài ra ông Chủ-tể lại có cái quyền thứ tư là quyền ban bố pháp luật.

Ban bố là gì? Sự ban bố là những phương-sách dùng để tuyên bố một đạo luật mới cho công chúng biết. Từ năm 1789, khi nào có một đạo luật mới định thì cũng phải có một đạo sắc lệnh (Khi đầu thì chỉ dụ) của Tổng-thống đi theo, gọi là sắc lệnh ban bố. Mục đích của đạo sắc lệnh ấy là:

- 1 làm chứng rằng đạo luật ấy là đã định và chính thức.
- 2 nói rằng luật ấy phải đem bố cáo cho công chúng.
- 3 truyền cho các người thừa hành của chánh phủ phải tuân hành.

(Con nữa)

Hoa trung biên dịch

LỜI BỐ CÁO CÙNG NHỮNG CỎ ĐỒNG CHƯA GÓP ĐỦ TIỀN PHÂN HƯN

Chiếu theo quyết nghị thứ 4 của Đại-hội-dồng nhóm ngày 15 Avril 1928:

"Về các cỏ-dồng đến ngày 15 Avril 1928 mà chưa góp đủ cổ-phần thì sau ngày Đại-hội-dồng, Quản-lý sẽ tuyên-bố trên tờ báo của Công-ty để đòi, nếu quá hạn một tháng mà người nào không trả, thì sẽ đem nhờ công-chứng tòa án ban lại, theo khoản luật chín trong điều-lệ."

Vậy xin bố cáo để các ngài rõ ràng mau mau góp bạc về cho.

HUYNH-THUOC-KHANG
Công-ty

PHÉP NUÔI GÀ

(Tiếp theo)

Bán trứng

Muốn cho trứng ít thối, và bán được lâu nhiều, thì phải lưu tâm đến mấy điều này:

1- Phải bán trứng tươi.

a) Mỗi ngày phải đi nhặt trứng một lần, kéo dề mãi trứng ở ngoài ổ, lật nó chóng thối. Nhất là về mùa hè càng nên cẩn thận lắm. Người mình thường không chú ý cái trứng trứng mới đẻ đi, cứ để ở ngoài ổ đến mười cái một lúc, để cho gà tới đẻ, thực là một điều sai lầm vậy. Có muốn cho nó nhớ dề nó, thì cứ để một quả cũng đủ, can chi mà phải dề nhiều đến thế.

b) Trứng để bán phải xếp vào một nơi mát mẻ, sạch sẽ và khô ráo. Đừng để nó gần những thứ tanh hôi, hoặc gần những thùng búi, thùng cam vì những mùi đó thường làm cho trứng chóng thối.

c) Mỗi chủ nhật ít ra cũng phải đem trứng đi bán một lần. Ta nên biết rằng: những người mua trứng về có khi không ăn ngay, hoặc họ mua về rồi lại bán sỉ, thành ra trứng còn lâu mới hỏng đến. Vậy bán sớm đi được ngày nào, trứng càng ít thối ngày ấy.

d) Đừng có trữ lại nhiều trứng quá. Nếu trữ lại để đến vụ bán trứng đem tròn lăn vào với trứng tươi thì trứng cũ bị thối đã đành, mà trứng tươi cũng bị thối lây. Lại còn một nỗi nữa là mất cả bán hàng vì lần khác không ai chịu mua trứng của mình nữa.

e) Những trứng để hoang phải dề riêng ra. Nếu vô ý đem bỏ những trứng đã ung vào với những quả còn tươi, tất chẳng bao lâu trứng sẽ ung hết. Bởi vậy phải cần thận lắm mới được.

2) Phải giữ trứng cho sạch sẽ.

a) Trứng sạch ít thối, nên nhiều người muốn mua. Trước hết dề gà phải cho sạch, thì trứng mới sạch được. Bơm lót ổ cần phải thay luôn, và phải thực khô. Không nên dùng những rơm rạ ẩm mốc, bởi vì ở ổ trứng có những lỗ con con như những lỗ chân lông ở da ta vậy. Nếu rơm rạ ẩm mốc thì trứng tất chui qua những lỗ nhỏ ấy, mà làm hư hỏng cả lòng đỏ và lòng trắng trứng đi. Trứng hay ung chính là bởi lẽ đó. Khi nào tay bẩn, đừng mó vào trứng.

b) Khi nào thấy trứng gì có dính phào hoặc dính bụi phải lấy một cái khăn thực sạch, đắp một chút nước mà chùi bớt những vết bẩn đi. Chùi như thế lột bớt đi đem rửa, vì rửa nước thì vừa làm cho trứng chóng thối, vừa làm cho vỏ nó nhẵn đi, nên người ta làm là trứng cũ. Song nếu trứng vịt mà bẩn, thì phải đem rửa cho cẩn thận, chứ chùi không không đủ.

c) Bao nhiêu trứng bán nên để ở nhà dề. Những trứng ấy dề có tươi người ta cũng cho là trứng cũ. Vậy trứng nào đã không sạch lắm, nếu đem dề vào với trứng mới thì chỗ trứng đó mất cả cái vẻ tươi tốt đi.

3) Phải khéo bày trứng. - e) Nên chọn những trứng to để riêng ra, để những người mua trứng cho thích mắt; Những quả nhỏ quá nên để ở nhà dề.

b) Không nên để lần trứng vịt vào với trứng gà, vì rằng dễ lẫn lộn

